

ШЕВА ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА

В. ВИННИЧЕНКО

ГОЛОД

06 10 ІЭ
ДЕШЕВА ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА

В. ВИННИЧЕНКО

ГОЛОД

Державний Науково-методологічний Комітет Наркомосвіти УСРР дозволив до вжитку по книгозбірнях установ соцвиху за № 733 від 29 вересня 1928 року

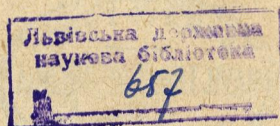

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

WIS 2-4415-644

Библиографическое описание этого издания помещено в
„Літопису Українського Друку“, „Карточном репертуарі“
в др. указателях Української Книжної Палати.

Друк. „Український Робітник“
Укрголовліт № 2441-к
Замовлення № 5258
Тираж 20.180
Харків
1929

ГОЛОД

Біля станції по дні рівчака тихо, помалу, іноді зупиняючись та прислухаючись, повзло троє людей. Зорі мовчки слідували за ними і моргали одна одній; вітер, несміло пошелестівши травною, забігав у рівчак і зараз же боязко ховався в степу. Туга ночі таємниче шепотіла і зідхала коло їх.

Іноді передній з них зупинявся, помалу висувався з рівчака і пильно дивився до станції. Там все було, як і перше. Станція дрімала. Так само на лаві коло дзвінка темніли якісь постаті, ледве освітлені світлом лихтаря, так само в одному вікні виднілась фігура телеграфіста, що сидів, схилившись над столом, так само в садку крізь дерева видко було свігло, а круг нього якісь фігури. А од фігур тих і од світла так само нісся то сміх, то брязкіт склянок, то ніжний тихий спів, то закатистий голосний регіт. А між станцією й рівчаком—лінії рейок, рівні, витягнуті, напружено націлені кудись у далечінь. Рейки, вибігши з полоси світла, пропадали у тьмі, і тільки ледве видко було там попереду, куди повзли вони, темні ряди вагонів.

— Ну?—шепотіли задні, коли передній зсувався вниз.—Валяй далі!—хрпів той і мовчки сунувся

Знов уперед. За ним повзли і задні, чудно якось покручуючи колінами і часом зупиняючись. І коли вони зупинялись, зупинялось і шарудіння в рівчаку, і чути було, як несміло терся вітер біля їх, як зідхало щось в степу і неслися згуки сміху із маленького садка. А вгорі, у темнім небі, пильно слідували за ними мовчазні, таємні зорі.

Повзли довго.

І знов підвівся передній, вистромив голову з рівчака і застиг. Станція одсунулась убік і не блищали рейки. Замість їх тягнувся довгою темною смугою ряд товарних вагонів.

— Ш-ш-ш!—прошипів передній, повертаючись до товаришів.

— Вилазьте...

— Тут?—тихо спитав середній, підлазячи до нього.

— Вони... Мішки не погубили?.. Ш-ш!.. Ти! Щоб тобі там покорчило...

Задній злякано зігнувся і присів. Потім помалу, ледве ворущачись, підліз до обох і тихо спитав:

— А ти ж добре знаєш?

— Не бійся, на своїй спині таскав його... Ну! Тихо ж! Не одставай од мене... Ш-ш!.. Та не тікати, як хто гукне... Тільки мішки покидать додолу... Чуєте?

— Та то вже...

— Ну, хай бог помагає!...

Якось чудно похитуючись, три постаті обережно, помалу посунули одна за одною просто на вагони. Вагони ж стояли окутані якоюсь таємною тьмою. Всі, як один, темні й однакові, наче домовини на колесах, вони мов ждали їх, замерши і ховаючи в собі щось невідомо страшне, незриме. Було якось сумно.

А станція збоку їх дрімала собі під ніжний спів у садку та сміх і балачки. Вітер zostавсь у степу.

Передній раптом зупинився.

— Хто їдьоть?—в той же мент зачулось звідкись од вагонів.

Три постаті закам'яніли одна за одною. Зорі напружено моргали, ждучи, що буде, і навіть з поля прибіг вітер і зашелестів чимсь коло їх ніг.

— Хто їдьоть, питаю? Слиш?!—знову відкись од вагонів почувся сердитий і трохи насторожений голос.

— Кидайте мішки...—поспішно прошепотів передній і, одкинувши щось убік, голосно й спокійно промовив.

— Свої.

Коло вагонів щось заходило.

— Хто такі свої? Какая надобность ходить тут?

— На станцію йдемо...

Від вагонів одділилась якась темна постать і стала наближатись до їх. Передній зараз же поспішно рушив уперед, а за ним задні.

— Стой!.. Підожди!—зачувся за ними ще більш насторожений голос і хода постати стала частішою.

— А чого нам ждять? Нема часу...

— Говорю стой, бо стрілять буду..

Передній зупинився, а за ним і задні. Постать підійшла зовсім близько, так що видно було навіть якусь палицю в руці і темну бороду.

— Ну, то що буде? Драстуйте!—спокійно обізвався передній.

Постать, не відповідаючи, мовчки стала близько придивлятись до лиць їм, до одежі, до рук.

— Що, знакомі, може?—суворо, знехотя бовкнув середній.

— Да, знакомі...—теж суворо одповіла постать, не перестаючи придивлятись до їх. Потім вийняла щось із пазухи, піднесла до рота і різко несподівано засвистіла.

— А то що буде?—стурбовано і швидко спитав передній.

Постать, не відповідаючи, прислухалась до станції. Вагони стояли темним понурим рядом, байдужі до чотирьох людей, що напружено стояли в темі коло їх. Тільки вітер цікаво терся коло їх та зорі напружено моргали одна одній.

— А бога ти не боїшся, чоловіче?—тихо з сумним якимсь жалем промовив передній.—Чи ми тебе возом переїхали, що свистиш ото по жандармів?

Од станції раптом зачувся теж різкий, одривчастий свист. Постать з полегшенням заворушилась.

— Бог-богом, а служба-службою,—твердо і холодно промовила вона.—Вчора тут тоже двоє хлюстів на станцію будьто йшли. А впоследствії оказалось, що пробуравили вагона й виточили під вагон усе зерно!.. А сторож одвічай за їх.

— Та ото й ми б то по зерно, чи що?

— Та хто вас знає. Ось жандарм подивиться...

Було тихо.

— Ех!..—зідхнув передній.—Люди!.. У самого ж, може, діти голодні... Зараз жандарма... А може оті хлюсти не їли три дні? Оті самі, що панське зерно виточили?.. Га?..

Сторож мовчки знов підніс руку до рота й зашвистів. Йому зараз же десь не дуже далеко одповів хтось. Троє людей були заворушились, а потім понуро застигли.

— Да!—раптом злісно заговорив сторож.—Якби не діти, то може б, я й не лазив отут та не ганявся за вами чортами...

Він помовчав. Чути було, як десь поспішно йшли до вагонів.

— Ви з голодного села?—суворо спитав сторож.

— З голодного...—знехотя одповів передній.

— З Кирасировки чи з Водяного?

— З Водяного...

— По зерно йшли?

— От йому це зерно!..—суворо, злісно вирвалось у середнього.—А хоч би й по зерно, то що? Докажеш? Злякались твоїх жандармів?!. Чорт їх бери й тебе разом з ними, барбосяко. Злякав, дума. Свистить... Свиснуть би по голові, щоб аж за вагонами тьвкнув...

— Ану, свисни!—зневажливо й спокійно сказав сторож.

— Та годі, Данило!—тихо промовив передній.

— Та що ж воно справді... Завіщо ж ти хватаєш нас? Чи ти піймав нас на чому, чи що? Дума, як дали йому свистьолку, так уже й начальство...

— Агей!—зачулось коло вагонів.

— Сюди!—крикнув сторож.

Із тьми, хутко наближаючись, з'явилося дві постаті, чимсь дзвякаючи і щось бубонячи між собою.

— А што там?—ще не доходячи, крикнула одна з них.

— Та ось...—суворо промовив сторож.—Якісь... коло вагонів терлись...

Постаті підійшли зовсім близько, зупинились і стали придивлятись до спійманих. На обох були білі сорочки, перепоясані чорним, і в одного в руці рушниця, а в другого збоку шабля.

— Гм... так...—поважно протягнула постать з шаблею.

— Ви скудова?

— З Водяного, господин жандар...—коротко зідхнув передній.—Оце йшли собі на станцію... Нічого не знаємо... Коли це: „стой, стрілять буду“. За що ж це?

— Так... А пашпорти єсть?

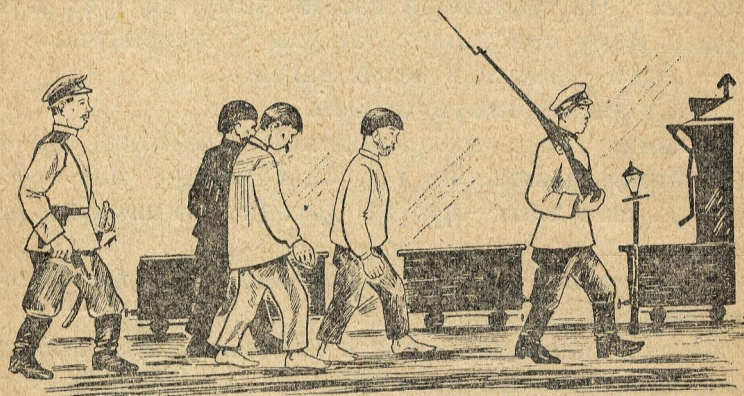
— Пашпорти?..

Передній закашлявся. Потім утерся і коротко промовив: *Якщо ж*

— Пашпортів з нами... так що й нема... Но тільки...

— Умгу... Ну, так ідьом за нами.. Поговорим на станції.

Передній розвів руками, зідхнув і рушив за жандармом. За ним понуро пішли й задні, а збоку їх салдат з рушницею. Хвилин через три-чотири всі п'ятеро стояли в тому самому садку, з якого чувся сміх і ніжний спів. На столі під акаціями стояли свічки в скляних лихтарях, а круг свічок з обох боків стирчали пляшки, між пляшками стояли тарілки з закусками, коробочки з якоюсь їжою, ножі, шклянки.

— Поговорим на станції...

За столом сиділо дві пані, а біля їх якийсь панок старенький і два жандармських офіцери. Один лисий, з пишними рудими вусами; другий молоденький, гарненький. Круг свічок несамовито, сказано літали кругами метелики, бились об скло, падали на стіл і знову бились, повзали й літали.

Очі всім, що сиділи за столом, були затуманені, а паніям губи і щоки якось червоніли.

— Ну, что там?—чекаюче подивився офіцер пишними вусами на жандарма, який, заступаючи собою спійманих, виступив наперед і держав руку під козирьок.

Жандарм ще більше вирівнявся і, придержуючи шаблю другою рукою, бадьоро й серйозно промовив:
— Ес... Ес... Еспропріаторів¹ поймали, ваше благородіє!

Всі заворушились, навіть старенький панок, що старанно вимазував хлібом тарілку, здивовано повернув голову й замер.

— Експропріаторов?—недовірливо й ліниво протягнув офіцер.—Ого! А ну, отойді!

Жандарм ловко крутнувся і одійшов убік. Всі жадно впились очима в три фігури, що стояли перед ними.

Всі три босі, з великими чорними пальцями на ногах, з якимись запалими, сірими обличчями, зарослими бородами, з мужицькими вигорьованими шиями, на яких виразно темніли зморшки, всі три без шапок, з похиленими головами, всі три з чеканням у всій постаті неминучого лиха...

Одна з паній, у якої були великі сині мрійні очі, засміялась.

— Ну, і експропріатори!.. Фе!.. Я думала, настоящіє...

Жандарм скосив на неї очі, але ждав, що скаже офіцер.

Офіцер же гикнув, одкинувся на спинку стільця і ще лінивіше звернувся до спійманих:

— Так... Хм! Ви же ето чого там... ето... как его?.. Там бунти устраїваєте?

„Експропріатори“, що жадно бігали очима по кусках, заворушились і повернули до нього голови.

— Ми, ваше благородіє, нікотрих бунтів,—поспішно й коротко заговорив передній.—Ми собі йшли на станцію... А нам, значить, звиніть: „куда? стрілять

¹ Замість „експропріаторів“. Так звано в 1905—07 р.р. людей, що збройною рукою захоплювали гроші у державних касах та в банках і повертали ці гроші на революційні справи.

буду“... А ми, как от перед богом, ваше благородіє... Ми з голодного села... Два дні не їли, ваше благородіє...

— Ну, врьош... Все ви ето пойоте...

— Ваше благородіє!—вмішався жандарм. Они коло вагонів з зерном спіймані...

— Ага! Вот відіте... Зерно хотелі украсть?

— Ваше благородіє!—знов переводячи очі од столу на офіцера, схилив голову на плече передній.— Коли б ми по зерно йшли, так у нас би мішки, або хоч торби були... А ми ж... от, як сами бачите...

— Хм!—крутнув вуса офіцер.

— А, ну їх к чорту, Серьожка!—нетерпляче скрикнув другий офіцер.—Дай їм, Скріпчук, по нагайке і к чорту.

— Жандарм узяв до нього під козирьок, але ждав, що скаже Серьожка.

— Хм...—ліниво, п'яно дивлячись на спійманих, крутив Серьожка вуса. Спіймані ж насторожено стояли й ждали і бігали очима по закусах. Панії щось шепотіли одна одній і сміялись, показуючи очима на „експропріаторів“.

— Отправіть їх под арест!..—несподівано постановив Серьожка і в'яло повернувся до столу.

— Слушаю!—цокнув шпорами жандарм.—Ідьом! Спіймані знов заворушилися. Данило насупив брови й щось пробурмотів; самий задній, маленький дядько, з гострим носиком і круглими, як дві вишні, зляканими очима, ще більше напружився і розтервся, а передній розставив руки і кротко скрикнув.

— Ваше благородіє! Та завіщо ж?

— За безпорядкі,—не озираючись, ліниво бовкнув офіцер.

— Ваше благородіє! У нас же дітки... Сім'я голодна... Защо ж нам таке? Ми ж хіба що бунтували?.. Защо ж нас у тюрму?

Гарненький офіцер нетерпляче скочив з місця і, підійшовши до їх, крикнув:

— Марш!

— Та завіщо ж це під арешт?—раптом злісно густим басом бовкнув Данило, дивлячись повз гарненького офіцера у спину офіцерові з пишними вусами.

Той помалу повернувся і пильно глянув на Данила.

— Хм!.. Так ти ще... Хм!.. Дай йому в рило,— хитнув він на нього передньому.

Передній злякано глянув на Данила, на офіцера, широко розплющив очі й з непорозумінням подивився на всіх.

Панії засміялись.

— Вот ето остроумно!—байдуже бовкнув старенький панок, витираючись серветкою.—Ето напоминает мене...

Офіцер жвавіше озирнувся до пані і, повернувшись, строго крикнув:

— Ну! Дай йому в рило.

— Ваше благородіє!!—благаючи підняв руки передній.

— Молчать!.. Не хочеш? Ну тебе дадут в рило.

— Ти!—хитнув він Данилові.—За то, что он не хочет дать тебе в рило, дай *ти* ему!..

Панії, офіцер і навіть старенький панок весело засміялись.

— Справедливо!—крикнула пані з мрійними очима.

— А потом он тебе даст... А потом оба вместе дадите вон тому третьему. Ну!

Данило мовчки злісно дивився на офіцера й сопів носом; передній розтертяно посміхався, а задній злякано водив очима по всіх і дрижачими руками мняв картуза.

— Ну!—раптом грізно скрикнув Серьожка і скажено підвівся.—Я с вами шутить буду, что лі. Бей в

морду його!—ступнув він до Данила й показав головою на переднього.

Данило зблід і глухо промовив:

— Защо ж я його буду бити?

— Не разсуждаты! Пріказиваю тебе і бей!

— Ваше благородіє!—знов благаюче скрикнув передній.

— Завіщо ж нам таке безчестя!.. Та нас же люди заплюють... Змилуйтесь!.. Хай нас господин жандарм ударять... Та й одпустить нас...

— Я хочу, чтоб *вы* набілі себе морди... А жандарм ещо успеет.

Жандарм посміхнувся. Данило переступив з ноги на ногу й глухо бовкнув:

— Одсилайте нас у тюрму.

— Нет... Ти дай ему в рило, а тогда в тюрму. Тогда даже в тюрму не пошлю, прямо пушу на все четыре стороны... Сlišиш? Обещаю! Їй-богу! Ну?

— Боже мій, боже мій!—жалібно захитав головою передній, а Данило знов переступив з ноги на ногу й мовчки кам'яно-напружено застиг.

— Ну?—подивився офіцер на Данила. Той не рушився.

І раптом лице офіцерові почервоніло, очі налились кров'ю, вуса якось зашарпались.

— Скрипчук! Да я долго с вами буду...—скажено рывкнув він.—Стреляй їх.

Данило швидко глянув на офіцера, на Скрипчука, який злякано витягав револьвера, і зразу якось весь скажено зморщився і прохрипів:

— Не маєте права стрілять!

— Что-о?—заревів офіцер і, підбігши до жандарма, вихопив з рук йому револьвера і шарпнув до себе.

Жандарм поспішно скинув з шеї шнурок, на якому був причеплений револьвер, і злякано замер знов.

ненький офіцер.—Да ідіте себе ко всім чертям! Бері деньгі і бей!—звернувся він до переднього.

— Ну, хто ударіт, тому всьо даю!—крикнув офіцер з пишними вусами.

— Ну?

Всі замерли. Передній якомсь криво посміхавсь, щось шепотів. Данило сопів носом, панії й старенький панок з жадним, напруженим інтересом ждали.

— Ну?—хитнув офіцер рукою. Монети брязнули на руці.

Три сірі постаті, як за магнітом, повернули на брязкіт голови... Данило переступив з ноги на ногу і важко сопнув носом. Задній присунувся ближче.

— А ну, інтересно!..—сладострасно прошепотіла пані з мрійними очима і присунулась ще ближче...

Офіцер знов брязнув грішми, мовчки посміхаючись.

— Ваше благородіє!..—з мукою схлипнув передній:—зделайте милость, пожертвуйте так. Голодні ж ми... Дітки в нас... Ваше благородіє!

Данило ворохнувся. Передній насторожено глянув на нього й змовк, прудко, непокійно бігаючи по всіх очима.

— Не-єт, дай в рило...—посміхнувся офіцер і знову брязнув грішми. І п'яні, ситі очі його задоволено ходили по голодних, напружених постатях трьох сірих спійманих людей. А сірі спіймані люди знов заворушились, знов насторожено, боячись зустрітись поглядами, забігали очима й мовчки стояли проти панів з масляними очима, повними жадности.

Раптом Данило повернувся до переднього і, не дивлячись на нього, глухо бовкнув:

— Бий, Семене...

Передній одступив навіть назад.

— Нічого, бий!.. Давайте гроші...—повернувся Данило до офіцера.

— Нет, сначала в рило,—п'яно хитнувся офіцер.

Пані ойкнули. Передній і задній великими очима дивились поперед себе і, видно, мало вже що бачили.

Але тут гарненький офіцер, хутко підійшов до Серьожки, твердо схопив його за руку й промовив:

— Серьожка!.. Плюнь!.. Не нужно... Под суд за какую-то сволоч... Оставь... Плюнь!

— Н-нет!..—хрипів Серьожка.—Я его заставляю... Я ему покажу право...

— Сергей Семьонич!—підбігла пані з мрійними очима.—Бог с німі!.. Отправте в тюрьму і довольно.

Офіцер з пишними вусами пустив револьвер і, важко дихаючи, повернувся до панії.

— Лариса Ивановна!.. Я их заставляю!.. Они должны это сделать для вас...

— Не нужно... Я не хочу...

— Нет!.. Я их заставляю! Слышите вы! На свободу пушу, дам по рублю на водку... Слышите? Бей!

— Ваше благородіє! Пустіть нас!—схлипнув передній.

— Нет!.. Дам по рублю на водку, дай ему в рило. Слыш!

— Ёй-богу, дам... Не веріш? На!

Офіцер п'яними руками рішуче поліз в кешеню, вийняв гаманець і висипав гроші на долоню. Деякі монети покотились з рук на землю й лягли коло Данилових ніг.

Жандарм хотів кинутись піднімати, але офіцер закричав:

— Остав!.. Пусті... Это ім!.. Бей!.. Вот всё дам, бей!—Рука з грішми йому дрижала, вуси розкудовчились, а очі вперто вп'ялись у переднього.

— Всё дам!.. Давай в рило!

Передній глянув на Данила. Данило якось прудко зиркав то на гроші, то в землю, то на гроші, то знов у землю.

— Да бейте, дуракі!—нетерпляче скрикнув гар-

— Ну!..—сопнув якось Данило і, розмахнувшись, вдарив Семена по лиці. Потім зразу ж поспішно одвернувся й глухо бовкнув до офіцера.

— Давайте! Вдарив...

— Нет, подожди! Тепер он тебе!

— Конечно!—з захопленням підхопила пані з мрійними очима.

Данило круто повернувся до Семена, який якось криво посміхався, і, дивлячись убік, жорстоко промовив:

— Бий і ти!..

Семен замнявся.

— Та бий!!—злісно рявкнув Данило.—Чого там ще! На!

Пани жадно дивились. Передній розвів руками, потім підняв одну руку й несміло вдарив Данила по лиці. Данило знов зараз же повернувся до офіцера й, понуро глянувши на нього, бовкнув:

— Вже.

— Ну, вот!—задоволено посміхнувся офіцер і, піднявши руку, струснув гроші на землю.

— Собірайте!

Семен, Данило і задній дядько поспішно нахилились і, жадно хапаючи монети, стали повзати по землі під ногами жандармів, панка та паній, одпихаючи один одного, сварячись і навіть видираючи один у одного. А пани стояли над ними, навмисне одпихали в другий бік монети і, хльоскаючи з захопленням в долоні, кричали:

— Браво!.. Браво... Так! Не поддайся!

Зорі сумно дивились з темного неба і крізь листя здавались заплаканими; цікавий вітер боязко шелестів у віттях, а метелики, не звертаючи уваги ні на крик та сладострасне хльоскання ситих, п'яних людей, ні на повзаючих голодних, сірих людей, літали і бились об скло, вперто лізли на вогонь і падали і знов летіли на вогонь.

№ 5 КДБ (Р.)

0,45 коп

(1986)

657

// У К Р А Ї Н С Ь К И Й //
Р О Б І Т Н И К //

РЛ 657

В. Винниченко

Голод